

..

Schets van een Korte Grondwet 2021
met vijf grote hervormingen

door

Paul Scholten

Bij de herziening van 2021

Mijn 'Schets van een Korte Grondwet van 2016' (uitgave WoltersKluwer) bevat de essentie van onze Grondwet inclusief een aantal vernieuwingen. Dit is vervat in 25 artikelen in plaats van de huidige 144. Het doel is, dat elke Nederlander zijn of haar Grondwet met verplicht onderwijs op elke middelbare school gemakkelijker zal kunnen leren en de inhoud, als haar beste bescherming, beter zal onthouden. Onderwijl worden een aantal staatkundige vernieuwingen in dat proces meegenomen. Al is er in de afgelopen jaren door de nationale pers (NRC, Volkskrant, Trouw) meermalen bekendheid aan dit plan gegeven, van realisatie van de geschetste vernieuwing is nog geen sprake. Nu in 2021 ons landsbestuur door verdere versplintering en polarisatie steeds stroever loopt en het gezag van de overheid meer en meer taant, is een verdergaande hervorming van ons staatsbestel geboden. Een vernieuwde Korte Grondwet 2021 laat dat zien.

De bovengenoemde fragmentatie van de Nederlandse samenleving met haar verlengde in politiek zet ons parlementaire stelsel steeds meer onder druk. Het zeer ingrijpende kindertoeslagenschandaal en met de daaruit voortvloeiende val van het Kabinet Rutte III, de uitkomst van de Tweede Kamerverkiezingen van maart 2021, de beroerde gang van zaken rond de daarop volgende formatie van een nieuw kabinet en de groeiende afkeer van de bevolking van politiek Den Haag enerzijds en de zeer grote opgaven voor de komende decennia (denk aan klimaat of onderwijs) anderzijds, laten zien, dat een meer ingrijpende hervorming van de organisatie van ons staatsbestel ernstig overwogen zal moeten worden.

De vernieuwingsvoorstellen van de Staatscommissie Parlementair Stelsel (Commissie Remkes) van eind 2018 blijken ontoereikend. Zij waren voornamelijk op een nog betere representatie van de volksvertegenwoordiging gericht en niet op het tegengaan van de verlamme versplintering van de politiek of bijkomende polarisatie, al waren al de nodige signalen daarvan te onderkennen. Daarom is een belangrijke aanvulling van de in 2016 voorgestelde hervorming nodig. Deze is nu in deze Schets van 2021 verwerkt. Hierbij zijn tevens een aantal fouten en omissies in de editie van 2016 hersteld.

Onder het appèl: 'Nederland Hervorm!' staan deze vijf grote hervormingen nu voorop.

Zij worden allereerst kort opgesomd, gevolgd door een algemene toelichting. Daarna worden de vijf hervormingen nader besproken. Tenslotte is de volledige tekst van deze Schets van een Korte Grondwet 2016 per artikel nog eens scherp nagegaan en zijn de hervormingen en verdere aanpassingen, zonodig met een specifieke toelichting, verwerkt.

Het achterliggende doel van de Korte Grondwet blijft onveranderd: een tot haar essentie verkorte en vernieuwde grondwet zal een nieuw gemeenschappelijk houvast zijn voor een steeds meer versplinterd land.

Reacties van lezers worden op prijs gesteld. Deze kunt u zenden naar kortegrondwet@gmail.com

Paul Scholten

Oosterbeek, oktober 2021

Nederland hervorm!

Vijf staatkundige hervormingen opgenomen in een nieuwe editie van de 'Schets voor een Korte Grondwet 2021'

1. De Minister-president voortaan rechtstreeks door de bevolking verkiezen
2. De Koning geen lid meer van de regering, maar officieel Staatshoofd
3. Maximering van het aantal fracties in de Eerste en Tweede Kamer
4. De Rechterlijke Macht geheel onafhankelijk van Wetgevende en Uitvoerende Macht
5. Rechterlijke toetsing van de wet aan de Grondwet

De feitelijke situatie van samenleving en politiek anno 2021.

In de afgelopen decennia hebben bijna alle politieke partijen van zo goed als elke kleur als regeringspartij de revu gepasseerd zonder tot een definitief succesvolle aanpak van jarenlang slepende vraagstukken te kunnen komen. Het vertrouwen van de burgers in de overheid en haar bestuur wordt er mee ernstig op de proef gesteld. Hoe lang al is het niet mis met het onderwijs, zorg, defensie, politie en justitie, etc.? Het slecht functioneren van uitvoeringsdiensten als UWV, CBR en nu dus als dieptepunt de toeslagenaffaire en de weer opgedoken zgn. 'zwarte lijst' bij de Belastingdienst voegen zich in deze rij met zeer ernstige gevolgen voor tienduizenden burgers. Het blijkt dat te vaak burgers uit het zicht van de overheid zijn geraakt en de politiek te zeer in zichzelf is gekeerd. Een mentaliteit van solidariteit en tolerantie draaide naar 'ieder voor zich' en fragmentatie van de samenleving. Oude, vertrouwde verbanden van kerken, verenigingen of stedelijke wijken namen nog meer in betekenis af. Politieke partijen zijn geen volkspartijen meer. Het zijn op een bevolking van 17 miljoen zeer kleine verenigingen geworden voor de eigen beperkte 'bubbel' met hooguit enige tienduizenden leden. Versplintering is in de politiek in alle heftigheid toegeslagen. In de Tweede Kamer toont zich deze ontwikkeling nu in 2021 met maar liefst 19 fracties.

Hier bovenop komt al meer dan een jaar de corona-crisis. Met alle ellende van dien doet zij de wereld op haar grondvesten trillen, Nederland niet uitgezonderd. Tegelijkertijd klopt de aanstormende klimaatverandering op onze deuren. Deze zware vraagstukken vereisen hoe dan ook een stevige regering en daadkrachtig beleid met binnen afzienbare tijd resultaat. Is ons bestuursstelsel daarop voldoende op ingesteld? Antwoord: nee.

Gevolg: zonder aanpassingen aan ons landsbestuur zullen al die niet opgeloste enorme vraagstukken maar zeer moeizaam of niet bedwongen kunnen worden .

Een volwassen samenwerking in een sterke regeringsmeerderheid van twee of drie grotere partijen is in de Nederlandse constellatie nu eenmaal noodzakelijk om de gesignaleerde grote problemen en vraagstukken met succes te kunnen aanpakken. De negatieve gevolgen zullen voor de samenleving anders zeer groot zijn. Het onderling vertrouwen tussen mensen is nu al ver te zoeken. Kerken en vakbonden geven nog maar beperkt houvast. Hun normstellende betekenis neemt af. Grofheid en gewelddadigheid neemt toe. Extreme bewegingen steken steeds verder de kop op.

In de eerste editie van de Korte Grondwet in 2016 heb ik reeds een paar vernieuwingen opgenomen om de versplintering van de Kamer te verminderen. De belangrijkste: ter versterking van het parlement voortaan de Kamerverkiezingen in twee rondes te houden met als uitkomst nooit meer dan zes fracties in de Kamer. De afgelopen jaren kreeg dat nieuwe idee de nodige belangstelling van o.a. NRC, Volkskrant en Trouw.

De Staatscommissie Parlementair stelsel besprak het in haar Eindrapport, maar zag nog geen reden voor zo'n stevige ingreep. Haar focus lag vooral op andere aspecten van het stelsel (representativiteit). De regering nam van haar voorstellen nog minder over. Het alternatief van invoering van een kiesdrempel om hetzelfde effect te bereiken, moet worden afgewezen. Aan het principe dat in een democratie elke stem telt mag nooit worden getornd. Over herstel van vertrouwen gesproken.

Versplintering

De Tweede en Eerste Kamer zijn sinds 2016 door nog verdergaande versplintering ernstig verzwakt. De versterking van het parlement door vermindering van het aantal fracties blijft dus voor een gezonde democratie van groot belang. Maar dat is het niet alleen.

Onderwijl groeide namelijk de politieke betekenis van de Minister-president, al is het maar door het groeiende belang van zijn vertegenwoordiging van Nederland in de Europese Raad. Zijn formeel beperkte bevoegdheid in Nederland groeide gestaag uit in de richting van een daadwerkelijke regeringsleider. Het wordt ondersteund door de grote invloed van zijn bijna dagelijkse TV- optreden. De bijbehorende, rechtstreekse democratische legitimatie van zijn macht ontbreekt echter nog steeds. Hoe meer macht bij één persoon geconcentreerd is, hoe meer zijn verkiezing door de bevolking in een democratie vereist is. Wil het sterk geslonken vertrouwen van de bevolking in de politiek hersteld worden, dan zal er ook in zijn nu nog afgeleide en beperkte democratische legitimatie verandering moeten komen. Een door verkiezing bereikt Kamerlidmaatschap met hoeveel stemmen ook, is nog geen legitimatie voor de belangrijkste maar heel ander soort functie van het land.

Spanning

Door al de hier boven geschetste oorzaken groeide er spanning tussen bevolking en politiek. Deze loopt door recente ontwikkelingen nu op. Het gezag van de overheid taant gestaag. Extreme partijen winnen veld. Zware tractoren vullen het Malieveld. Van daar naar het oude Binnenhof c'est une pas. Het lijkt voor rustige staatkundige hervorming nog niet te laat. Laat onze Nederlandse geweldloze hervormingen van 1848 tijdens de vaak heftige opstanden in grote delen van Europa en wederom tijdens de bloedige geur van de Russische revolutie in 1917 in ons land een goede les zijn. Ze waren maar net op tijd.

De huidige situatie vraagt dus om een ingrijpende verandering in de bestuursorganisatie van ons land. Al decennialang worden de bovengenoemde grote problemen (zorg, onderwijs, milieu) gesignaleerd. Nieuwe als klimaatverandering of zeer zware georganiseerde criminaliteit komen er nu bij. Het zijn er te veel, te groot van omvang en te complex gebleken voor een succesvolle aanpak. Een cultuurverandering in de werkwijze en onderlinge omgang van de bestuurlijk/politieke en ambtelijke wereld alleen zou vooral volgens zittende politici voldoende kunnen zijn. Maar het lijkt haast meer op een krampachtige poging van degenen, die de macht hebben, om haar te behouden. **Het moet naast die op zich noodzakelijke cultuurverandering gaan om structuurverandering.** Om werkelijke staatkundige hervorming. Om op een versterkte democratische basis met meer focus en met onmisbare, democratisch goed gefundeerde en te controleren bestuurskracht. Dit kan alleen worden bereikt wanneer het sterk verminderde vertrouwen van de bevolking in haar bestuur wordt hersteld.

De sleutel moet dus zijn: wie vertrouwen schenkt, krijgt vertrouwen terug.

Vertrouwen geven resp. ontvangen blijft de sleutel tot de parlementaire democratie.

Rechtstreekse verkiezing van de belangrijkste bestuurder van het land is in een volwassen democratie een eerste vereiste. Tot nu toe is dat in ons land niet het geval: de MP wordt in feite door een meerderheid van het parlement aangewezen, terwijl hij – zoals in maart 2021 – slechts zo'n 20 % van de uitgebrachte stemmen behaalde. Een meerderheid van stemmen op andere partijen maakt dat slechts mogelijk terwijl die stemmers kennelijk de lijsttrekker van die grootste partij niet wilden... Op zijn minst een gekunstelde constructie, die door de versplintering niet houdbaar lijkt.

Te veel (kleine) partijen moeten hiervoor steun verlenen, hetgeen de vorming van een solide meerderheid verkleint. Alleen het parlement zelf zal haar beslissende invloed daarop moeten opgeven. Dat kan door stemrecht daarover rechtstreeks aan de bevolking te geven. Zijn/haar huidige positie wordt door dit mandaat versterkt en dat is bitter nodig nu de grote vraagstukken – klimaat, onderwijs, zorg, defensie en falende uitvoeringsinstanties - kennelijk met de huidige structuur niet kunnen worden opgelost.

Versterking van het parlement nu dit zo verzwakt is door de versplintering in nu 19 (!) fracties is sowieso geboden om het vertrouwen in haar op te krikken. Door bovengenoemde versterking van de functie van de MP is dit des te noodzakelijk. De huidige onmacht om de regering doeltreffend te kunnen controleren kan dan weer tot effectieve macht worden.

Macht en tegenmacht, beide versterkt in een nieuwe, versterkte balans, zoals het in een parlementaire democratie behoort.

Behoud van onze parlementaire democratie en rechtsstaat van 1848 verdient na 173 jaar een vernieuwing van de organisatie van ons landsbestuur.

Ik stel nu een pakket van vijf grote hervormingen voor :

1. **Voortaan mag de bevolking rechtstreeks haar regeringsleider kiezen.** Met het geven van dit belangrijke stemrecht wordt vertrouwen aan de bevolking geschonken. Het is, zo leert ons 1848 en 1917, dé manier voor de politiek om vertrouwen te herwinnen. De MP wordt dan in twee rondes voor vier jaar gekozen. Bij een totaal van meer dan tien miljoen uitgebrachte stemmen is er dus na een eindronde met alleen de laatste twee kandidaten al gauw sprake van een mandaat van minstens vijf a zes miljoen, vergelijkbaar met meer dan 100 Kamerzetels in het huidige stelsel. Dat is drie keer zoveel als alle stemmen in maart 2021, uitgebracht op de lijsttrekker van de grootste partij (34 Kamerzetels), waarvan het tot nu toe gebruikelijk is dat hij Ministerpresident wordt van een coalitiekabinet dat minstens op 76 zetels mag rekenen. Ministers worden onder goedkeuring van het parlement door de MP benoemd. (zie toelichting bij hoofdstuk 8 en artikel 16-18) Gijzelende, verwaterde en tijdrovende regeerakkoorden kunnen achterwege blijven: het verkiezingsprogramma van de winnende kandidaat is in feite de kern van het regeringsprogramma. Het parlement heeft haar vrijheid terug. De verkiezing van de MP is in lijn met zijn zware bevoegdheid in Europa, waar de meeste andere Minister-presidenten wel rechtstreeks gekozen worden. In Nederland zelf kan het regeringsbeleid meer focus krijgen, zware besluiten over grote problemen krijgen meer kans. *(zie ook de toelichting voorafgaande aan artikel 16)*
2. **De Koning wordt officieel Staatshoofd.** De Minister-president wordt met het mandaat van de bevolking de Regeringsleider, hetgeen als gevolg heeft dat de Koning geen lid van 'zijn' regering meer kan zijn. Nu kan grondwettelijk worden bevestigd, dat hij Staatshoofd is (zie toelichting bij hoofdstuk 7 en artikel 11). Hij is dat tot nu toe niet, al wordt hij wel zo beschouwd. Aan de gekunstelde situatie dat de Koning lid is van de regering zonder aan vergaderingen te mogen deelnemen en hij geen stemrecht heeft, komt na 173 jaar een einde. Deze bezweringsformule van Thorbecke is uitgewerkt. Zijn staatkundige positie kan nu duidelijk in de Grondwet worden vastgelegd. Het democratisch gehalte van de regering wordt met deze aanpassing verhoogd. *(zie ook de toelichting voorafgaande aan artikel 11)*

3. **Maximering van het aantal fracties in Tweede en Eerste Kamer.** Kamerverkiezingen worden voortaan in twee rondes gehouden. In de eerste ronde mag elke partij meedoen. Een maand na de eerste ronde volgt een tweede met alleen de zes grootste fracties uit de eerste ronde. Zo zijn er in de Tweede resp. Eerste Kamer nooit meer dan zes fracties (ipv 19!) Het parlement en dus de democratie wordt hierdoor belangrijk versterkt: slechts twee, hooguit drie partijen zijn nodig voor een stevige meerderheid. Ook de oppositie wordt sterker dan nu. Grote fracties kunnen het werk beter aan. De keus om het aantal tot zes te beperken is om deze redenen – op zich arbitrair - gekozen. De momenteel 13 (!) kleine(re) fracties hebben de mogelijkheid met elkaar te fuseren om bij een van de zes te kunnen behoren of zich aansluiten bij een grote. (zie verder de toelichting bij hoofdstuk 5 en artikel 10). Starters kunnen het uiteraard ineens proberen of via de weg van gemeenteraads- en Statenverkiezingen eerst groter groeien. *(zie ook de toelichting voorafgaande aan de artikelen 5 en 10)*
4. **De onafhankelijkheid van de Rechterlijke Macht versterken.** Het gaat hier om werkelijke onafhankelijkheid van wetgevende en uitvoerende macht. Het te ver door geschoten bezuinigingsbeleid van de laatste decennia heeft indirect de afhankelijkheid van een goed functionerende Rechterlijke Macht aan de politiek aangetoond. Haar grip op de rechtelijke organisatie moet waar wenselijk, worden doorgesneden. In sommige landen in de EU zien we de bedenkelijke ontwikkeling, , dat de rechterlijke macht te zeer onder invloed van de politiek komt te staan. We kunnen ook in ons land daar niet alert genoeg op zijn. Ook bij ons zijn er signalen, die dat nastreven. De onafhankelijkheid van de rechterlijke organisatie en daarmee van de rechter moet beter gewaarborgd worden. Vandaar dat in deze Korte Grondwet 2021 vernieuwingen als een volstrekt onafhankelijke financiering van de gehele rechterlijke macht zijn opgenomen, een zelfstandig benoemingsprocedure voor alle leden van de RM en de onmogelijkheid voor de minister van Justitie om zich met concrete rechtszaken te bemoeien. *(zie ook toelichting voorafgaande aan artikel 19)*
5. **Rechterlijke toetsing van de wet aan de Grondwet.** De Grondwet is kwetsbaar, want de wet mag tot nu toe niet getoetst worden aan de Grondwet. Om welke reden ook kan de wetgever zich ondanks de beëdigingseed of belofte van ministers of Kamerleden om de Grondwet te eerbiedigen bepalingen van de Grondwet zonder sanctie omzeilen. Ter bescherming van de Grondwet is er voortaan een plicht tot een dergelijke rechterlijke toetsing. Hoger beroep tot de Hoge Raad aan toe is mogelijk. *(zie ook toelichting voorafgaande aan artikel 20)*

Met deze hervormingen worden democratie, rechtsstaat en de staatsinstellingen versterkt door:

- a) de bevolking meer invloed te geven bij de keuze van een MP en haar vertegenwoordiging – het parlement - te versterken, waarmee de ‘balance of power’ tussen regering en parlement in een nieuw evenwicht wordt gebracht
- b) de regering bestuurlijk beter toe te rusten de grote voorliggende vraagstukken aan te pakken,
- c). een belangrijke versterking van de rechtsstaat.

(zie hieronder de tekst van de 25 artikelen van de Korte Grondwet 2021)

Inhoudsopgave

Algemene bepaling	
Discriminatie verbod	artikel 1
Het staatkundig bestel	artikel 2
Grondrechten en plichten	artikel 3
Spreiding der machten	artikel 4
De Staten-Generaal	artikel 5 - 8
Verkiezingen	artikel 9 - 10
De Koning	artikel 11 - 15
De Minister-president en Regering	artikel 16 - 18
De Rechterlijke Macht	artikel 19
Constitutionele toetsing	artikel 20
Hoge Colleges van Staat	artikel 21
Mede-overheden	artikel 22
Internationaal	artikel 23
Wijziging van de Grondwet	artikel 24
Slotbepaling	artikel 25

Algemene Bepaling

De Grondwet waarborgt de grondrechten van burgers alsmede de democratische rechtsstaat.

Toelichting: De regering heeft besloten een algemene bepaling aan de Grondwet toe te voegen. De tekst ervan is hier overgenomen.

Hoofdstuk 1. Discriminatieverbod

Artikel 1

Allen, die zich in Nederland bevinden worden in gelijke gevallen gelijk behandeld.

Discriminatie op welke grond dan ook, is niet toegestaan.

Toelichting: Omdat de tekst van artikel 1 van de huidige Grondwet als openingsartikel algemeen aanvaard is blijft het hier ook zo. Wel is de tweede zin ('wegens godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, ras, geslacht ') tot haar essentie verkort. Dit kan omdat er daarna staat: 'op welke grond dan ook'. Dat ondervangt de opgesomde redenen en maakt het kennen van het zo belangrijke artikel 1 voor velen makkelijker. Een nadere aanduiding (in art 1.2) voor zeer specifieke groepen als die van lhbt is overwogen, maar het haalt de kracht uit de kort en krachtige formulering van het verbod en stigmatiseert bovendien. Het is om beide redenen is niet toegevoegd.

Hoofdstuk 2. Het staatkundig bestel

Artikel 2

2.1 Nederland is een constitutionele monarchie met een parlementair stelsel. Zij wordt door wet en recht vormgegeven.

Toelichting: De kern van onze staatsstructuur en rechtsstaat verdient vermelding in de Grondwet opdat daaraan wet- en regelgeving, uitvoering en handhaving steeds getoetst kan worden.

2.2 Nederland maakt deel uit van de Europese Unie. Nederland onderschrijft de waarden, waarop de Europese Unie is gefundeerd: respect voor de menselijke waardigheid, vrijheid, democratie, gelijkheid, rechtmatigheid en respect voor mensenrechten.

Toelichting: De verbondenheid met de Europese Unie, waar Nederland deel van uitmaakt wordt hier grondwettelijk vastgelegd. De kernwaarden van de Europese Unie gelden ook voor Nederland.

2.3 Nederlanders maken deel uit van de Europese rechtsgemeenschap.

2.2 Grondwetsbepalingen kunnen bij of krachtens de wet nader worden uitgewerkt, mits de kern er van niet wordt aangetast.

Hoofdstuk 3. Grondrechten en grondplichten

Artikel 3.1

Een ieder die zich in Nederland bevindt wordt door grondrechten beschermd, zoals bekrachtigd in het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden en het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie. Nederland maakt deel uit van de Europese Unie (EU), de Verenigde Naties (VN) en de Noord-Atlantische Verdrags Organisatie (NAVO).

Artikel 3.2

Er gelden de volgende grondrechten en grondplichten van burgers en overheid jegens elkaar:

Grondrechten van de burger	
vrijheidsrechten:	vrijheid van meningsuiting
	vrijheid van godsdienst en levensovertuiging
	vrijheid van vereniging, vergadering en betoging
	niemand mag zijn vrijheid worden ontnomen anders dan bij of krachtens de wet is bepaald
gelijkheidsrechten	iedere meerderjarige Nederlander heeft actief en passief kiesrecht
	ieder heeft het recht van petitie

rechten van de persoonlijke levenssfeer:	eerbiediging van ieders lichaam
	eerbiediging van ieders huis
	eerbiediging van ieders vertrouwelijke communicatie
overige grondrechten van de burger:	eigendomsrecht met de mogelijkheid van onteigening in het algemeen belang
Grondrechten van de overheid:	het maken van wetten en algemeen geldende regelingen

	het heffen van belasting
Grondplichten van de burger:	dat hij zich aan de wetten en andere bindende regels houdt

	dat hij beschikbaar is voor het vervullen van de militaire of maatschappelijke dienstplicht
	dat hij belasting betaalt
grondplichten van de overheid:	dat zij tegenover de burgers alleen mag optreden bij of krachtens de wet
	dat zij in het verkeer met burgers de beginselen van behoorlijk bestuur in acht neemt
	dat zij bij elk ontwerp van wet of regelgeving laat zien dat zij de rechtmatigheid, de uitvoerbaarheid en de handhaafbaarheid ervan vaststelt en zo nodig voldoende middelen beschikbaar stelt
Onderwijs	<ul style="list-style-type: none"> - Iedere ingezetene heeft recht op onderwijs tot de leeftijd van 18 jaar. Er is tot die leeftijd een leerplicht. - Het geven van onderwijs is vrij, behoudens het toezicht van de overheid op de kwaliteit ervan. - De regering heeft met tussenkomst van de gemeentebesturen de plicht dat er voldoende basis- en middelbaar onderwijs goed gespreid gegeven wordt alsmede voor voldoende financiering daarvan. - Gemeentebesturen bevorderen zo nodig oprichting, instandhouding en samenwerking van het onderwijs. - Alle middelbare scholieren krijgen verplicht onderwijs over de Grondwet

Toelichting: Het huidige artikel 19 -21Grw - bevordering van werkgelegenheid, welvaart, bewoonbaarheid en milieuverbetering zijn voorwerp van zorg der overheid etc. -zijn slechts een inspanningsverplichtingen van de overheid en kunnen niet tot de hier op te sommen afdwingbare rechten van de burger of plichten van de overheid worden beschouwd. Het recht op vrije keuze van arbeid is vanzelfsprekend geworden en lijkt daarmee overbodig. Nadere evaluatie van de feitelijke betekenis van dit artikel sinds invoeging van dit artikel in 1979 is wenselijk. Vooralsnog zijn zij buiten deze korte grondwet gelaten.

Het huidige artikel 23 Grw over onderwijs is in haar hoofdzaak hierheen verhuisd met verwijdering van het onderscheid tussen openbaar en bijzonder onderwijs. Het recht op onderwijs, de leerplicht en de plicht van de overheid daar gelegenheid toe te bieden, maakt verplaatsing naar het artikel over grondrechten en plichten zinvol. De gewone wetgever zal moeten uitmaken of er in de toekomst nog sprake blijft van het onderscheid tussen openbaar en bijzonder onderwijs (als voorbeeld dient de geslaagde deconstitutionalisering van de benoeming van burgemeesters).

Hoofdstuk 4. De spreiding van machten

Artikel 4

De staatsmacht wordt in drie gespreide delen verdeeld: de wetgevende macht, de uitvoerende macht en de rechterlijke macht. De Grondwet bepaalt welke instanties hiermee belast zijn en wat van ieder de taken en verantwoordelijkheden zijn.

Toelichting: In navolging van de beroemde Franse staatsrechtgeleerde Montesquieu wordt ook in ons land de staatsmacht gescheiden over drie delen: de wetgevende, de uitvoerende en de rechterlijke macht. Ieder van deze machten heeft een grondwettelijk omschreven taak. Omdat in het bijzonder twee van deze machten voor de wetgevende taak niet zonder elkaar kunnen – wetsvoorstellen komen bijvoorbeeld op voorstel van de regering door het parlement tot stand – kan beter gesproken worden van spreiding der machten dan de gebruikelijke scheiding van hen. Het is noodzakelijk bij wet- en regelgeving de eigen rol van macht en tegenmacht in dit proces scherp te markeren en de onafhankelijkheid van de Rechterlijke Macht te garanderen.

Hoofdstuk 5. De Staten-Generaal

Toelichting: Ons parlementair stelsel heeft als kenmerk, dat er vertrouwen van het parlement in de regering dient te bestaan willen uitvoerende respectievelijk wetgevende macht kunnen worden ingezet. Algemeen wordt tegenwoordig onderkend, dat dit vertrouwen versterking behoeft. Een stabiele regering, gebaseerd op een breed draagvlak in bevolking en parlement, is in een onzekere tijd als de huidige onontbeerlijk. Met het voorstel om verkiezingen in twee ronden te houden en daarmee het aantal fracties te beperken (artikel 10.1) wordt beoogd de kracht en betekenis van het parlement te versterken. De coalitie van de regeringspartijen - en indirect dus ook van de regering - en de oppositie worden alle drie op deze wijze versterkt. De effectieve werking van het parlementair stelsel is er mee gediend. Met dit systeem worden de kleinste partijen gestimuleerd om zelfstandig te groeien, samengaan tot een grotere of te fuseren met een grote partij. Tot na de eerste, door hen eventueel verloren ronde, staat het hen uiteraard vrij hun kiezers aan te bevelen om in de tweede ronde op een van de zes grote partijen te stemmen. Er is in deze opzet geen sprake van een verborgen kiesdrempel, zoals wel beweerd wordt. In elke ronde telt elke stem, de kern van onze democratie. Al kan de eis van evenredigheid onvermijdelijk niet meer voor het nieuwe kiesstelsel als geheel gelden, het is wel zo, dat aan elk van de twee rondes evenredige vertegenwoordiging als grondslag blijft bestaan.

Artikel 5

De Staten-Generaal vertegenwoordigen het gehele Nederlandse volk .
Zij bestaat uit de Tweede en de Eerste Kamer. Zij vormen samen met de regering de wetgevende macht.

Artikel 6

6.1 De Tweede Kamer bestaat uit 150 leden, de Eerste Kamer bestaat uit 75 leden. Uit hun midden worden de beide voorzitters gekozen.

6.2 Bij aanvaarding van hun ambt leggen de leden de eed, dan wel de belofte en de verklaring en af en zweren of beloven trouw aan de Grondwet en een getrouwe vervulling van hun ambt.

6.3 Op de derde dinsdag in september – Prinsjesdag – wordt in aanwezigheid van de Koning, de Koningin en de Kroonprins(es) in een plechtige verenigde vergadering van de Staten-Generaal het parlementaire jaar door de Voorzitter van de Eerste kamer voor geopend verklaard. Aansluitend wordt de toestand van het Koninkrijk en van het te voeren regeringsbeleid door de Minister-president namens de regering toegelicht.

6.4 Een ieder die deelneemt aan de vergaderingen van de Staten-Generaal of hun Commissies kan niet in rechte worden vervolgd voor hetgeen zij daar hebben gezegd, schriftelijk of digitaal hebben overgelegd.

6.5 Elke Kamer heeft een door haar zelf vast te stellen Reglement van Orde. Zij bepalen zelf de hoogte van hun jaarlijks kostenbudget.

Artikel 7

7.1 De Tweede Kamer behandelt en aanvaardt al of niet met gebruikmaking van haar recht van amendement wetsontwerpen van de regering of van een lid van de Tweede Kamer of verwerpt hen. De beide Kamers besluiten bij meerderheid van stemmen. Hun leden stemmen zonder last.

7.2 Ieder lid van de Staten-Generaal mag inlichtingen vragen aan de regering. De regering dient hen binnen redelijke termijn te beantwoorden tenzij het belang van de staat zich er tegen verzet.

7.3 De Tweede Kamer heeft het enquêterecht.

Artikel 8

8.1 De Eerste Kamer behandelt wetsontwerpen na aanvaarding in de Tweede Kamer.

8.2 Zij controleert in het bijzonder de rechtmatigheid, de handhaafbaarheid en de uitvoerbaarheid van wetsontwerpen. Vervolgens aanvaardt zij het wetsontwerp of zendt het betreffende wetsontwerp onder vermelding van redenen terug naar de Tweede Kamer.

8.3 Gehoord de opvatting van de regering daarover aanvaardt de Tweede Kamer al of niet met gebruikmaking van het recht van amendement het wetsontwerp of verwerpt het. Vervolgens kan de Eerste Kamer bij aanvaarding in de Tweede Kamer het wetsontwerp slechts aanvaarden of verwerpen.

Hoofdstuk 6. Verkiezingen

Artikel 9

9.1 Elke Nederlander heeft het actief kiesrecht en kan in openbare lichamen verkozen worden, behoudens bij de wet gestelde beperkingen en uitzonderingen.

9.2 De wet op de politieke partijen of groeperingen bepaalt aan welke democratische eisen een politieke partij of groepering moet voldoen om aan verkiezingen te kunnen deelnemen.

Toelichting: Een nieuwe wet op politieke partijen moet het mogelijk maken dat aan het democratisch gehalte van zo'n partij eisen worden gesteld, zodra zij aan de Kiesraad aangeeft aan verkiezingen te willen meedoen.

Deze wet zal ook moeten bepalen dat de zetels van leden die hun fractie moeten verlaten ter beschikking komen van de eerst opvolgende op de lijst van dezelfde partij als van degene die de fractie verlaat.

9.3 De leden van de Tweede en de Eerste Kamer worden ieder om de vier jaar bij algemene rechtstreekse verkiezingen gekozen. Zij zijn lid van de fractie van de politieke partij of groepering, waarvoor zij op de kieslijst staan.

9.4 Fractieleden kunnen door hun fractie uit die fractie worden gezet, ook zij, die bij de verkiezingen meer stemmen dan de kiesdeler hebben behaald. Zij behouden als uitzondering op artikel 10.1 voor de lopende zittingsduur het Kamerlidmaatschap. Bij een tweepersoonsfractie geldt de fractievoorzitter als meerderheid. Zij, die hun fractie al of niet vrijwillig verlaten worden opgevolgd door de opvolgende op de lijst van die fractie.

Artikel 10

Toelichting: Hier wordt de Grondwet aangepast aan de meer dan honderd jaar bestaande realiteit van de essentiële rol van de fracties in het parlement. Dit artikel maakt uitdrukkelijk een uitzondering op de regel, dat Kamerleden voor vier jaar gekozen zijn. Deze uitzondering is aanvaardbaar omdat gekozenen dit mede te danken hebben aan hun partij en fracties een politieke realiteit zij.. Slechts de grondwetgever zelf kan hiertoe besluiten. Dat gebeurt hier.

10.1 Verkiezingen van beide Kamers der Staten-Generaal geschieden in twee ronden: in de eerste ronde kunnen alle in het kiesregister ingeschreven partijen deelnemen en dertig dagen later in een tweede ronde alleen de grootste zes van de uitkomst van de eerste ronde.

Toelichting: zie aan het begin van hoofdstuk 4.

10.2 Nederland kent een gemengd districtenstelsel met vijf en twintig districten. Voor vijf en zeventig zetels van de Tweede Kamer worden drie vertegenwoordigers met de meeste stemmen per district gekozen en vijf en zeventig leden worden met de meeste stemmen uit landelijke kieslijsten verkozen. Voor de Eerste Kamer wordt per district één vertegenwoordiger, die de meeste stemmen heeft gekozen en vijftig worden uit landelijke kieslijsten met de meeste stemmen gekozen. De districtsindeling van het land wordt naar samenhang en gelijksoortige bevolkingsomvang door de Kiesraad vastgesteld. Deze indeling wordt eens in de twaalf jaar door haar opnieuw bepaald.

Toelichting: Om de afstand tussen kiezer en gekozenen te verkleinen is gekozen voor een gemengd stelsel: het land wordt verdeeld in 25 districten waarbij voor de Tweede Kamerverkiezingen voor 75 zetels ieder district 3 vertegenwoordigers heeft. Voor landelijke kandidaten zijn er eveneens 75 zetels; voor de Eerste Kamer is dit 1 per district en 50 voor de landelijk te verkiezen kandidaten. Een gemengd stelsel heeft het voordeel dat

enerzijds de afstand tussen kiezer en gekozen wordt verkleind, maar anderzijds ook geprofiteerd kan worden van landelijk aanwezige ervaring en expertise. Ook hier dus weer een balans in zeker evenwicht.

Hoofdstuk 7. De Koning

Toelichting: Na de Franse tijd is in 1814/15 in de Grondwet vastgelegd dat Nederland een koninkrijk werd en de koning in feite als absoluut vorst kon regeren. Thorbecke heeft in 1848 bewerkstelligd, dat er sindsdien een regering is zonder dat de Koning daarin een politieke rol van betekenis heeft (wel lid maar niet deelnemen aan beraadslagingen en geen stemrecht)., ‘ministers zijn verantwoordelijk, de koning is onschendbaar’. Nu sinds 2012 de enige ongeschreven politieke taak van de Koning – het benoemen van een (in)formateur- is vervallen, is het goed aan deze vrij gekunstelde situatie nader aandacht te geven. In dit verband is het van belang zijn feitelijke rol van staatshoofd hierbij te betrekken. Het is wel historisch verklaarbaar maar het is op zijn minst opmerkelijk te noemen, dat in de grondwettelijke beschrijving van ons staatsbestel de functie van staatshoofd in het geheel niet voorkomt. Wel wordt de Koning feitelijk al zeer lang door de overgrote meerderheid van de bevolking en de Staten-Generaal als zodanig beschouwd. In een Grondwet, waar alle staatsinstellingen worden beschreven mag het staatshoofd niet ontbreken. In 1848 is dus de parlementaire democratie ingevoerd, waarbij de vorst zijn macht is ontnomen en de ministers verantwoordelijk werden. Het erfelijk koningschap bleef in stand.

Dit alles in ogenschouw nemend, verdient de tekst van de Grondwet op dit punt in overeenstemming te worden gebracht met die feitelijke situatie. Zijn lidmaatschap van de regering zonder bevoegdheden, die daarbij horen (mee-vergaderen en stemmen) kan dan vervallen. Zijn positie alsmede zijn taken en verantwoordelijkheden die hij in de functie van Staatshoofd moet kunnen uitoefenen dienen in de Grondwet helder omschreven te worden. Onduidelijkheid over zijn positie maakt zo plaats voor duidelijkheid, ook ten opzichte van de hierna te noemen de functie van de minister-president. Een goede verhouding van het staatshoofd tot de regering en de Staten-Generaal en omgekeerd is er mee gediend. Het past bij het gebruik om in internationaal verband te spreken van Staatshoofden en Regeringsleiders. In ons geval dus van de Koning en de Minister-president. Om zijn positie te markeren en de belangrijke betekenis van wetten te onderstrepen worden deze door de Koning ondertekend alvorens zij worden afgekondigd. Alle doen en laten van de Koning valt voortaan onder ministerpresidentiële verantwoordelijkheid, de Koning is onschendbaar.

Artikel 11

11.1 Het koningschap is opgedragen aan het Huis van Oranje-Nassau en wordt erfelijk vervuld door de wettige opvolgers van Koning Willem I, Prins van Oranje-Nassau.

11.2 De Koning oefent het koninklijk gezag uit vanaf zijn 21ste levensjaar tot het moment dat hij abdiceert of overlijdt. De Staten-Generaal kan in een verenigde vergadering bijeen vóór het bereiken van die leeftijd van de Kroonprins(es) een Regent(es) benoemen. De wet regelt de uitoefening van het koninklijke gezag door een regent, de voorgedij en waarneming van het koningschap door een Regent(es) in bijzondere omstandigheden.

11.3 De Koning kan tijdelijk het koninklijk gezag neerleggen en krachtens de wet hervatten, waarvan het voorstel door of vanwege hem wordt ingediend. De Staten-Generaal beraadslagen en besluiten ter zake in een verenigde vergadering.

Artikel 12

De Koning is Staatshoofd van het Koninkrijk der Nederlanden en vertegenwoordigt als zodanig ons land. Hij is onschendbaar, de minister-president is verantwoordelijk.

Toelichting: zie boven artikel 11

Artikel 13

13.1 De Koning legt bij de aanvang van zijn ambt als staatshoofd de eed of belofte af in de hoofdstad van het land. Hij zweert of belooft trouw aan de Grondwet en een getrouwe invulling van het ambt. De wet stelt nadere regels vast.

13.2 De Koning beëdigt de Minister-president, de Ministers en Staatssecretarissen, Commissarissen van de Koning en de Burgemeesters van de hoofdsteden van de Provincies alsmede de President en leden van de Hoge Raad en de Vice-voorzitter en leden van de Raad van State alsmede de voorzitters en leden van de Hoge Colleges van Staat, waarna zij hun ambt aanvangen.

13.2 De Koning ondertekent de wetten alvorens zij worden afgekondigd.

13.3 De Koning wordt door de ministers regelmatig en tijdig over het beleid en besluiten van de regering geïnformeerd. Hij ontvangt alle notulen van hun vergaderingen ter kennisname. Zijn Commissarissen en burgemeesters van de Provinciale hoofdsteden alsmede de voorzitters van de Hoge Colleges van Staat informeren hem regelmatig. Hij kan hen allen bevragen, adviseren en stimuleren. De voorzitter van de Raad van State is bijzonder adviseur van de Koning.

Artikel 14

14.1 De Koning heeft met in achtneming van het openbaar belang de vrijheid zijn eigen staf, huisvesting, vervoer, communicatiemiddelen en alle bijbehorende zaken te regelen.

14.2 Ieder dient de persoonlijke levenssfeer van de Koning en zijn gezin te eerbiedigen.

Artikel 15

De Koning, zijn of haar echtgeno(o)t(e) en hun oudste kind van af zijn of haar 18de levensjaar ontvangen jaarlijks uitkeringen ten laste van het Rijk. Zij alsmede de afgetreden Koning en zijn echtgeno(o)t(e) hebben daarnaast recht op geldelijke voorzieningen van rijkswege. De vermogensbestanddelen welke ienstbaar zijn aan de uitoefening van hun functie zijn vrij van persoonlijke belastingen. Betaling van successierecht is voor hen onverschuldigd. Wetten ter nadere uitwerking van dit artikel kunnen alleen aangenomen worden met tweederde meerderheid der stemmen van het aantal van de gezamenlijk uitgebrachte stemmen.

Hoofdstuk 8. De Minister-president en de regering

Toelichting op de staatkundige ingrijpende hervormingsnoodzaak:

In 1848 werd de toen nieuwe functie van minister-president slechts een 'primus inter paris' tussen de andere ministers beschouwd. Hij is voorzitter van de ministerraad met slechts agenderende en coördinerende bevoegdheid.. Hij heeft nog steeds geen aanwijzingsbevoegdheid aan de ministers of een doorslaggevende stem in de ministerraad. Wel is in de loop der tijd zijn positie informeel van zwaarder gewicht geworden en treedt hij tegenwoordig meer en meer op als een (informeel) regeringsleider. Hij vertegenwoordigt ons land in de Raad van Ministers van de EU.

Regeringen worden gevormd op basis van coalities van samenwerkende politieke partijen in het parlement. De minister-president wordt in principe de leider van de grootste regeringsfractie, al staat daar niets wettelijk van vast. Voortdurende versplintering van het parlement in steeds kleinere fracties (in 2021 liefst 17!) brengt gedurende de laatste decennia regeringsdeelname van steeds meer (kleinere) partijen een verzwakking van regering met zich. Het maakt een regeerakkoord over zwaarwegende onderwerpen en daarop gebaseerde regeringsvorming steeds moeilijker. Deze constellatie heeft in de huidige praktijk geleid tot het aangaan van regeerakkoorden tussen regeringspartijen.

En dat heeft weer geleid tot kneveling van de parlementariërs van die partijen. Een akkoord op hoofdlijnen – als dat al lukt - heeft voordelen maar geeft in de geschetste omstandigheden weinig houvast voor stabiel regeren.

Verkiezingen en daarop volgende regeringen lossen in het huidige systeem de structurele problemen – onderwijs, zorg, politie en justitie alsmede uitvoeringsorganisaties als de Belastingdienst, het CBR of de UWV niet meer op, zo blijkt het jaren voortduren er van. Het grondwettelijke vereiste voor die regeringsgezinde parlementariërs om zonder last te kunnen handelen staat te zeer onder druk. Structureel ‘achterkamertjes overleg’, tijdens de rit, van de regering met hen voorafgaande aan besluitvorming in de Ministerraad en de Staten-Generaal holt de eigen verantwoordelijkheid van de Kamerleden en hun fracties te zeer uit. Ook de lange duur van (in)formaties breekt op. De laatste ontwikkelingen in de aanloop naar de jongste verkiezingen – met als meest schrijnend voorbeeld de toeslagen affaire bij de Belastingdienst - laten zien dat om een aantal redenen de zaak vastloopt. De bevolking is ongerust en bekritiseert de overheid steeds heftiger. Haar vertrouwen in de overheid is zeer ernstig gedaald. De onderlinge verhouding tussen parlement en regering staat onder druk. Macht en tegenmacht van regering en parlement zijn niet meer wat zij behoren te zijn. Het landsbelang vereist echter dat de bestuurbaarheid van het land wordt verzekerd.

Staatkundige hervorming is onvermijdelijk. Over het tegengaan van de versplintering van het parlement is hiervoor (bij artikel 4) het nodige gezegd en voorgesteld. De samenhang met het functioneren van de regering is evident: het vertrouwen in de wetgevende macht wordt er door versterkt.

Om het genoemde vertrouwen van de bevolking in de overheid te herstellen is democratisering van het ambt van Minister-president als eerste vertegenwoordiger van de overheid dringend geboden. Een breed draagvlak is met zijn /haar rechtstreekse verkiezing door de bevolking bereikbaar. Nu zijn er slechts de kiezers van de grootste regeringspartij, die zijn mandaat met slechts 1,9 miljoen op zijn partij schragen (terwijl er met de verkiezingen in 2021 10,5 miljoen stemmen zijn uitgebracht).

Rechtstreekse verkiezing van de minister-president is geboden. Het brengt een ingrijpende maar noodzakelijke staatkundige verandering met zich mee. Door het eigen mandaat van de bevolking is het verkiezingsprogramma van een verkozen Minister-president de basis van het regeringsprogramma.

De zeer ernstige ontwikkelingen rond klimaat, onderwijs, zorg, politie en justitie, defensie en uitvoeringsdiensten als UWV, CBR of de Belastingdienst kunnen met meer kracht, focus en vaart worden aangepakt. Een knevelend regeerakkoord voor de meerderheid van het parlement is er bij de rechtstreekse verkiezing van de Minister-president niet meer. Daarom hier de volgende nieuwe Grondwetsbepalingen:

Artikel 16

16.1 De Minister-president wordt door de Nederlanders voor vier jaar rechtstreeks gekozen. Hij kan slechts eenmaal worden herkozen. Zijn verkiezing vindt plaats halverwege de zittingsduur van de beide Kamers der Staten-Generaal.

16.2 Zijn verkiezing geschiedt in twee rondes: eerste ronde mag elke Nederlander meedoen, die aan nadere, door de wet te stellen eisen, voldoet. Een maand later is er een tweede ronde waaraan slechts de twee kandidaten met de meeste stemmen uit de eerste ronde mogen mee doen.

Artikel 17

17.1 De Minister-president benoemt voor de duur van zijn ambtsperiode en onder goedkeuring van de Tweede Kamer de ministers en staatssecretarissen . De Minister-president kan hen te allen tijden ontslaan. Ontslagen ministers en staatssecretarissen kunnen niet in dezelfde ambtsperiode worden herbenoemd.

17.2 De Minister-president verdeelt de taken en verantwoordelijkheden van de regering onder de ministers en staatssecretarissen en kan hen tijdens zijn bestuursperiode aanwijzingen geven en taken en verantwoordelijkheden naar zich toetrekken of hen toedelen.

17.3 De regering wordt gevormd door de minister-president en de ministers en heeft de uitvoerende macht. Zij maakt wetsvoorstellen en legt deze ter vaststelling aan de Tweede Kamer en vervolgens aan de Eerste Kamer der Staten-Generaal voor. Zij kondigt de wetten af en is belast met de uitvoering.

17.4 De regering beraadslaagt en besluit over het algemeen regeringsbeleid. De Minister-president zit de ministerraad voor en geeft leiding aan de regering. Hij bevordert de eenheid van beleid. Hij kan ministers daartoe aanwijzingen geven. Hij vertegenwoordigt de ministerraad in de Europese Raad.

17.5 De regering heeft de plicht de integriteit van het Koninkrijk te handhaven en tegen onwettige aantasting te beschermen. Vrijheid en onafhankelijkheid van het Koninkrijk en haar burgers dienen door de regering gewaarborgd te zijn.

De regering is daarom bij voortduring, al of niet in NAVO- of ander internationaal verband, belast met de voorbereiding van de defensie het Koninkrijk en de handhaving van de internationale rechtsorde.

Hiertoe zijn er een goed uitgeruste en geoefende krijgsmacht en daarvoor ingerichte civiele diensten. De regering heeft het oppergezag over de krijgsmacht en die diensten.

Toelichting: het moet volstrekt duidelijk zijn dat de regering een belangrijke verantwoordelijkheid heeft in de bescherming van Nederland. Dit gaat verder dan de nog steeds belangrijke klassieke defensie door de krijgsmacht nu via digitale weg instellingen en bedrijven in vredetijd zeer regelmatig worden aangevallen. Ook hier behoort de krijgsmacht samen andere civiele diensten een verantwoordelijke taak te hebben

17.6 De regering is verder belast met de voorbereiding, vaststelling en uitvoering van het rijksbeleid. Hieronder valt in ieder geval de zorg voor binnenlandse veiligheid, justitie en politie, binnenlandse en buitenlandse zaken, economische ontwikkeling, sociale zekerheid , cultuur, ruimtelijke ordening, milieu en klimaat, waterbeheer, verkeer en infrastructuur, werkgelegenheid, volksgezondheid, onderwijs en wonen en het bijbehorend financieel beleid en beheer inclusief het innen van belastingen. Andere onderwerpen kunnen zonodig worden toegevoegd. Samenwerking in EU- of VN-verband wordt zo nodig bevorderd. Dit voor zover niet aan de Staten-Generaal of bij of krachtens de wet aan andere instellingen is opgedragen.

Artikel 18

De regering heeft het vertrouwen van de Staten-Generaal. Een meerderheid van de Tweede of Eerste Kamer kan bij gebleken gebrek aan vertrouwen één of meer ministers of staatssecretarissen heenzenden. De minister-president is dan gehouden nieuwe ministers of staatssecretarissen te benoemen.

Toelichting: ook is de functie van Minister-president zwaarder geworden vanwege de vele EU- en andere internationale verbanden waar hij namens de Nederlandse regering optreedt. Hij zal daar in zijn nieuwe positie slagvaardiger kunnen opereren.

Hoofdstuk 9. De rechterlijke macht

Toelichting: Gebleken is dat de werkzaamheden van de Rechterlijke Macht (RM) te zeer beïnvloed kunnen worden door hiervoor te weinig beschikbaar gestelde financiële middelen. Hierdoor ontstonden onaanvaardbare vertragingen en achterstanden. Deze keuze van de wetgever beïnvloedt dusdanig het functioneren van de RM, dat haar grootste goed, haar onafhankelijk en adequaat functioneren in het geding is. Er ontstaat strijd met de grondwettelijk geborgde scheiding der machten. Ook de benoeming en ontslag van leden van de RM verdient principieel die scheiding, die tot op heden niet aanwezig is. Politieke beïnvloeding van benoemingen is tot op heden niet uitgesloten. Loskoppeling van de Rechterlijke Macht van Wetgevende en Uitvoerende Macht is derhalve geboden. De verantwoordelijkheid van de Minister van Justitie voor de organisatie c.a. van de RM wordt overgenomen door de Raad voor de Rechtspraak. Zijn aanwijzingsbevoegdheid in rechtszaken vervalft. Deze ingrijpende hervorming is in de onderstaande tekst opgenomen.

Artikel 19

19.1 Gerechten bestaan uit de bijbehorende rechters en leden van het Openbaar Ministerie, tezamen de Rechterlijke Macht vormend. De wet bepaalt welke gerechten en welk van diens functionarissen tot Rechterlijke Macht gerekend worden alsmede het personeel, dat in dienstverband werkzaam is.

19.2 De rechtspraak kent Rechtbanken als eerste instantie, Gerechtshoven voor hoger beroep en de Hoge Raad als hoogste rechterlijke instantie. Ook andere taken kunnen de Hoge Raad worden opgedragen. Daarnaast zijn specifieke rechtsprekende instanties het College van Beroep van het Bedrijfsleven en de Centrale Raad van Beroep. De bestuursrechtspraak behoort hier als onderdeel van de Rechterlijke macht eveneens toe. Door middel van internationale verdragen kunnen ook internationale instanties met rechtspraak worden belast.

Toelichting: met overheveling van de Afdeling van de Raad van State Bestuursrechtspraak naar de rechterlijke macht komt een einde aan een langdurige discussie over de plek in ons staatsbestel. Doorslaggevend is de aard van onafhankelijke bestuursrechtspraak ten opzichte van de algemene taak van de Raad van State als adviseur van de regering.

19.3 Het bestuur van de rechterlijke macht is in handen van de Raad voor de Rechtspraak. De Raad bestaat uit een zevental leden. Een vijftal voortkomend uit de rechters, een tweetal uit het Openbaar Ministerie (OM). Zij is verantwoordelijk voor de begroting en rekening van de gehele rechterlijke macht, de huisvesting en de interne communicatie en automatisering van de gehele Rechterlijke Macht.

Zij kan voor de bedrijfsvoering van de gerechten zonodig aanwijzingen geven. De wetgever is verplicht de financiële middelen ter beschikking te stellen, die de Raad voor de Rechtspraak voor de Rechterlijke Macht middels haar begroting noodzakelijk acht.

19.4 Bij vacatures van rechters of leden van het Openbaar Ministerie dragen zij minimaal twee kandidaten voor aan de Raad. De Raad kiest en benoemt. Rechters en de Procureur-Generaal bij de Hoge Raad worden voor het leven benoemd met in acht name van de wettelijk bepaalde leeftijdsgrens. Zij kunnen alleen op

eigen verzoek of in gevallen bij de wet bepaald door een rechterlijke instelling worden geschorst of ontslagen. De wet regelt hun rechtspositie. De gerechten zelf gaan over benoeming en ontslag van hun personeel.

19.5 De Voorzitter van de Raad voor de Rechtspraak respectievelijk de vertegenwoordiger van het OM in de Raad, onderhoudt regelmatig op voet van gelijkheid contact met de Minister van Justitie en vice versa. Zij informeren en overleggen met elkaar over zaken van gemeenschappelijk belang met inachtneming van ieders gescheiden verantwoordelijkheid.

Toelichting: De gescheidenheid gaat niet zover dat beide geen contact en overleg met elkaar mogen hebben. Integendeel. Beide kunnen met een regelmatig contact hun voordeel er mee doen bij de uitoefening van hun taak. Denk aan voornemens voor nieuwe wetgeving van de kant van de regering of over de gevolgen van rechterlijke uitspraken.

19.5.1 De wet regelt de inrichting, samenstelling en bevoegdheid van de rechterlijke macht.

19.5.2 De wet kan bepalen, dat aan de rechtspraak door de rechterlijke macht mede wordt deelgenomen door personen, die daar niet toe behoren.

19.5.3 Met behoud van de eigen verantwoordelijkheid rechters en leden van het OM in rechtszaken regelt de Raad voor de Rechtspraak het toezicht op de leden van de rechterlijke macht.

19.6.1 Aan de rechterlijke macht is opgedragen de berechting van geschillen over burgerlijke rechten en over schuldvorderingen, de berechting van strafbare feiten. De wet regelt tuchtrechtspraak door de overheid ingesteld.

19.6.2 Een straf van vrijheidsontneming kan uitsluitend door de rechterlijke macht worden opgelegd.

19.6.3 Iedereen, die zich in Nederland bevindt heeft toegang tot de rechter.

19.6.4 Terechtingszittingen zijn openbaar, tenzij de rechter anders beslist. Rechterlijke uitspraken zijn altijd openbaar. Vonnissen houden de gronden in, waarop zij rusten.

19.7 De wet regelt welke ambtsdragers wegens ambtsmisdrijven in die betrekking gepleegd tijdens of na hun ambtsperiode terecht staan voor de Hoge Raad alsmede de bijbehorende procedure.

19.8 De doodstraf kan niet worden opgelegd.

Hoofdstuk 11. Constitutionele toetsing

Toelichting: Constitutionele toetsing door de rechter waarborgt de Grondwet voor eventuele onwettige aantasting door de wetgever. De betekenis van de Grondwet in het bewustzijn van de leden van regering en Staten-Generaal zal er door toenemen. In de rechtspraak wordt toetsing functioneel. Daarmee zal de betekenis van de Grondwet ook voor alle Nederlanders toenemen. Sinds in de dertiger jaren in Nazi-Duitsland een democratisch gekozen meerderheid de toen geldende Grondwet aan haar laars lapte is duidelijk dat hiertegen opgetreden moet kunnen worden. In de Duitse grondwet van na WOII is deze toetsingsmogelijkheid al gauw na

de oorlog opgenomen. Ook voor Nederland is verstandig dit te doen al is het maar dat er een preventieve werking vanuit gaat.

Artikel 20

20.1 De rechter toetst de wetten aan de Grondwet.

20.2 Zodra een toetsingsprocedure de Hoge Raad bereikt worden door haar voorzitter zeven leden van de Hoge Raad daartoe aangewezen. Zij vormen tezamen het Constitutioneel Hof en zijn met de onderhavige zaak belast. Voorzitter is de oudst zittende rechter.

20.3 Het Constitutioneel Hof kan op advies van de Procureur-Generaal bij de Hoge Raad een wet of andere algemene regeling in strijd met de Grondwet verklaren en vernietigen.

20.4 Het Constitutioneel Hof beslist op vordering van de Procureur-Generaal bij de Hoge Raad of een politieke partij of groepering antidemocratisch is en derhalve door haar verboden wordt.

Toelichting: Politieke partijen, die anti-democratische doeleinden daadwerkelijk nastreven moeten verboden kunnen worden. Een kwetsbare democratie heeft dat nodig.

Hoofdstuk 12. Hoge Colleges van Staat

Artikel 21

21.1 Er zijn vier Hoge Colleges van Staat welke de regering gevraagd of ongevraagd kunnen adviseren:

- de Raad van State met als taak: de regering gevraagd en ongevraagd te adviseren.
- de Algemene Rekenkamer met als taak: na onderzoek over bestaand beleid het parlement en de regering hierover te informeren en adviseren
- de Nationale Ombudsman verricht op verzoek of uit eigen beweging onderzoek naar gedragingen van bestuursorganen van het Rijk en andere bij of krachtens de wet aangewezen bestuursorganen.
- de Raad voor de Veiligheid onderzoek op verzoek of uit eigen beweging onveilige situaties en brengt daarover verslag en advies uit aan de regering

Toelichting: De Raad voor de Veiligheid is toegevoegd vanwege haar gebleken belang, haar gezag ten opzichte van regering en parlement en het vereiste van volstrekte onafhankelijkheid.

21.2 Benoeming van de voorzitter en leden van de Raad van State, de voorzitter en leden van de Rekenkamer en Raad voor de Veiligheid geschiedt op aanbeveling van het betreffende college door de regering. Zij worden voor zes jaar benoemd met een eenmalige verlengingsmogelijkheid van wederom zes jaar.

Toelichting: de Koning is geen voorzitter meer van de Raad van State nu hij Staatshoofd is. De vroegere vicevoorzitter is nu ook officieel voorzitter..

21.3 De benoeming van de Nationale Ombudsman voor een ambtsperiode van zes jaar geschiedt op voordracht van de voorzitters van de Raad van State en van de Rekenkamer door de regering.

Hoofdstuk 13 Mede-overheden

Artikel 22.1

Mede-overheden zijn gemeenten, provincies en waterschappen. Zij mogen zelf hun belangen regelen, belastingen heffen en besturen. Slechts bij of krachtens de wet kan van hen de uitvoering van rijkstaken worden gevorderd. Daarvoor worden dan voldoende middelen en mogelijkheden ter beschikking gesteld. Dit geldt evenzeer voor decentralisatie van rijkstaken aan medeoverheden.

Artikel 22.2

De wet regelt de inrichting, de samenstelling en het bestuur van gemeenten, provincies en waterschappen. Zij zijn nevensgeschikt aan de rijksoverheid. Zij kunnen onderling gemeenschappelijke regelingen of andere verbanden aangaan.

Hoofdstuk 14. Internationaal

Artikel 23

23.1 Er is een Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden.

23.2 Het Statuut voor het Koninkrijk bepaalt wie tot het Koninkrijk behoren alsmede de verhouding van de rijksdelen tot elkaar en welke taken en verantwoordelijkheden aan de verschillende onderdelen kunnen worden toegedeeld.

23.3 Het Koninkrijk der Nederlanden eerbiedigt het internationaal recht.

23.4 Internationale verdragen en besluiten van volkenrechtelijke organisaties, die naar inhoud een ieder kunnen verbinden, hebben die verbindende kracht nadat zij zijn bekend gemaakt. Verdragen worden niet aangegaan of opgezegd zonder voorafgaande goedkeuring van de Staten-Generaal. Wijkt naar de mening van de Tweede Kamer een verdrag af van de Grondwet dan is daarvoor goedkeuring nodig met tweederde van de uitgebrachte stemmen.

23.5 Met in acht name van artikel 23.4 kunnen bij of krachtens verdrag aan volkenrechtelijke organisaties bevoegdheden tot wetgeving, bestuur en rechtspraak worden opgedragen.

23.6 Binnen het Koninkrijk geldende voorschriften vinden geen toepassing indien deze toepassing niet verenigbaar is met een ieder verbindende bepalingen van verdragen en van besluiten van volkenrechtelijke organisaties.

Hoofdstuk 15. Wijziging Grondwet

Artikel 24

24.1 De wet bepaalt dat er grond is voor een grondwetsherziening in eerste lezing.

24.2 Vervolgens wordt de Tweede Kamer ontbonden en verkiezingen gehouden, waarna een behandeling van de wet genoemd in lid 1 in tweede lezing in Tweede en Eerste Kamer plaatsvindt. Met tweederde van het aantal uitgebrachte stemmen wordt het voorstel bekrachtigd.

24.3 Een voorstel kan in eerste lezing met een gewone meerderheid van stemmen gesplitst worden.

24.4 De wet regelt de verdere uitwerking van artikel 24.

Slotbepaling

Artikel 25

Al hetgeen niet letterlijk of qua strekking in bovenstaande tekst van deze Grondwet is vermeld , wordt met de definitieve aanvaarding van deze Grondwet zolang zij niet in een wet is opgenomen of door de regering vervallen is verklaard als gewone wetsbepaling gehandhaafd, mits niet in strijd met deze Grondwet.